

жанром» [13, с. 118]. На думку вказаної дослідниці, процес трансформації романного тексту в драматичний різноплановий і жанрологічно важкий, він «відбувався у різних планах, радикально змінюючи структуру роману, який принаймні до середини XVIII ст. залишався розповідним жанром» [13, с. 7].

Важливим на цей момент історико-літературної доби визнається те, що «тривалий час, аж до XIX ст., роман переважно розвивався екстенсивно, романіст прагнув до охоплення відомого йому світу шляхом додавання нових епізодів на спільний сюжетний стрижень. Цей «принцип додавання» можна визначити як провідний композиційний принцип роману на тих етапах його розвитку» [13, с. 7–8]. «Процес драматизації роману розпочався у XVIII ст., найінтенсивніше це відбувалося в англійському романі, який у той час посів провідні позиції в англійській літературі» (твердження Н. Соловйової [13]). Д. Наливайко також зауважує, що еволюція «драматичної композиції, драматизація тогочасного англійського роману відбувалися досить інтенсивно й виявилися з достатньою виразністю» [10, с. 8]. Загалом визнається, що процес драматизації романної структури «з особливою інтенсивністю протікає у реалістичному романі середини XIX ст., коли звернення романістів до драми стає загальним явищем» [10, с. 9].

Д. С. Наливайко подібне ставлення до романної структури спостерігає вже у практиці історичних романів Вальтера Скотта, що вплинули на жанрову специфіку романів XIX ст., і окремо підкреслює, що «Скотт у 1814 р. перервав працю над своїм першим романом «Уверлі» і написав «Дослід про драму», де звернув увагу на питання драматичної композиції. Її єдиним законом він вважав єдність дії, централізований інтерес, якому підпорядковуються всі епізоди твору» [10, с. 9].

В. Скотт пропагував свої погляди на позитивну структуру драми: у ній має бути виокремленим лише «один централізований інтерес, що підпорядковує собі побічні епізоди, котрі, у свою чергу, його посилюють, він повинен пронизувати всю п'єсу. Він повинен розпочинатися разом із п'єсою і розвиватися разом з нею, він повинен постійно бути в полі зору і завжди в русі, доки не прийде до катастрофи, вона все завершує і розв'язує» (цит. за: [11, с. 420–421]). Як прозаїк, В. Скотт не випадково скаржився на те, що «в романіста немає ні сцени, ні декорації, ні трупи акторів, у його розпорядженні тільки (художнє) слово, про все інше можна тільки оповісти, але це він має зробити так, щоб читач це побачив на уявній сцені (підкреслено мною. – Н. З.) [11, с. 457–458]. Отже, ідея драматизації роману вказує на підвищену авторську увагу до спроб візуалізувати зображуване, де вагому роль відіграють драматичні засоби та структури. У XIX ст. вони й надалі гармонійно доповнюють романну структуру, увиразнюють експресивність сприйняття, підвищують рецептивний ресурс романного тексту.

Література:

1. Акройд П. Шекспир. Биография / П. Акройд ; [пер. с англ. О. Кельберт]. – М. : КоЛибри, 2010. – 736 с.
2. Байрамкулова Л. К. Дух шекспировского авторства в лице персонажа [Электронный ресурс] / Л. К. Байрамкулова. – Режим доступа : http://natara.msk.ru/biblioborniki/andreevskie_chteniya/bairamkulova.htm.
3. Байрамкулова Л. К. Поэтика Айрис Мердок в свете проблемы интертекстуальности : дис... канд. филол. наук : 10.01.03 / Байрамкулова Лейла Кемаловна. – Нальчик, 2005. – 189 с.
4. Бояджиев Г. Н. Вечно прекрасный театр эпохи Возрождения: Италия, Испания, Англия / Г. Н. Бояджиев. – Л. : Искусство, 1973. – 472 с.
5. Генералюк Л. Универсализм Шевченка: взаимодействие литературы и искусства / Л. Генералюк. – К. : Наук. думка, 2008. – 544 с.
6. Жлуктенко Н. Ю. Английская классика у современного литературно-критического дискурса: Нортроп Фрай как исследователь комедий Шекспира / Н. Ю. Жлуктенко // Ренессанснї студії. – 2002. – Вип. 8. – С. 123–202.
7. Левченко О. В. Роман А. Мердок «Море, море»: текст та інтертекст / О. В. Левченко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Літературознавство. Журналістика». Вип. 10 : Соціальні комунікації. – 2008. – Т. 16. – № 12. – С. 220–228.
8. Малюгин Л. Театр начинается с литературы / Л. Малюгин. – М. : Искусство, 1967. – 248 с.
9. Наливайко Д. С. Про драматизацію структури роману XIX ст. / Д. С. Наливайко // Питання літературознавства : наук. зб. – Львів, 1993. – Вип. 1. – С. 5–23.
10. Наливайко Д. Література в системі мистецтв як галузь порівняльного літературознавства / Д. Наливайко // Слово і час. – 2003. – № 5. – С. 10–18.
11. Реизов Б. Г. Творчество Вальтера Скотта / Б. Г. Реизов. – Л. : Худож. лит., 1965. – 500 с.
12. Самарин Р. М. Реализм Шекспира / Р. М. Самарин. – М. : Наука, 1964. – 189 с.
13. Соловьева Н. А. Поэтика европейского романтизма в системе сравнительного литературоведения / Н. А. Соловьева // Вестник МГУ. Серия 9 : Филология – М., 1995. – Вып. 5. – С. 63–75.
14. Старцев А. Заметки. Отклики. Реплики. Русский автограф Айрис Мердок / А. Старцев // Вопросы литературы. – 2004. – № 5. – С. 341–343.
15. Шайтанов И. О. Компаративистика и/или поэтика: Английские сюжеты глазами исторической поэтики / И. О. Шайтанов. – М. : РГГУ, 2010. – 656 с.
16. Шекспір В. Твори в 6 томах / В. Шекспір. – К. : Дніпро, 1986. – Т. 6. – 840 с.
17. Шекспір Вільям. Сонети / Вільям Шекспір ; переклад Дмитро Павличко ; вступ до коментарів, коментарі Марії Габлевич. – Львів : Літопис, 1998. – 365 с.
18. Byatt A. S. Iris Murdoch Introduction. Ian Scott-Kilvert / A. S. Byatt // England : Longman Group LTD, 1976. – 45 p.
19. Conradi J. Peter Iris Murdoch. A Life / J. Peter Conradi. – London : Harper Collins Publishers, 2001. – 706 p.
20. Dooley G. From a Tiny Corner in the house of Fiction. Conversation with Iris Murdoch / G. Dooley. – Columbia : University of South Carolina Press, 2003. – 267 p.

УДК 81-116.6:81'23

Р. М. Калько,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич

УНІВЕРСАЛІЗМ Н. ХОМСЬКОГО У МЕЖАХ КОГНІТИВНОЇ ПАРАДИГМИ СВІТОВОЇ ЛІНГВІСТИКИ

У статті висвітлено проблему універсализму Н. Хомського у межах когнітивної парадигми світової лінгвістики; узагальнено різні наукові підходи до вивчення проблеми; окреслено основні риси універсальної теорії Н. Хомського про вроджені здібності до мови, що має за підґрунтя проблему співвідношення мови й мислення; обґрунтовано, що ідеї трансформаційно-генеративної граматики Н. Хомського про мову як породжувальний механізм, про ментальні репрезентації та їхнє моделювання знайшли своє відображення в когнітивній лінгвістиці.

Ключові слова: універсализм, когнітивна лінгвістика, вроджені здібності, генеративна граматики, породжувальний механізм, ментальні репрезентації.

УНИВЕРСАЛИЗМ Н. ХОМСКОГО В РАМКАХ КОГНИТИВНОЙ ПАРАДИГМЫ МИРОВОЙ ЛИНГВИСТИКИ

В статье рассматривается проблема универсализма Н. Хомского в рамках когнитивной парадигмы мировой лингвистики; обобщены различные научные подходы к изучению проблемы; обозначены основные черты универсальной теории Н. Хомского о врожденных способностях к языку, что основывается на проблеме соотношения языка и мышления; обосновано, что идеи трансформационно-порождающей грамматики Н. Хомского о языке как порождающем механизме, о ментальных представлениях и их моделирование нашли свое отражение в когнитивной лингвистике.

Ключевые слова: универсализм, когнитивная лингвистика, врожденные способности, порождающая грамматика, порождающие механизмы, ментальные репрезентации.

NOAM CHOMSKY'S UNIVERSALISM WITHIN A COGNITIVE PARADIGM OF WORLD LINGUISTICS

The article deals with the problem of Noam Chomsky's universalism within a cognitive paradigm of word linguistics; various scientific approaches to the problem are generalized; the main features of the universal theory of Noam Chomsky nature ability for language is the basis for the problem of the relationship between language and mind are outlined; the idea of transformational-generative grammar of Noam Chomsky on language as a generative mechanism of mental representations and their modeling reflected in cognitive linguistics is proved. The author draws attention to the language acquisition which is based on the man's discovery of what from a formal point of view is a deep and abstract theory – a generative grammar of his language – many of the concepts and principles of which are only remotely related to experience by long and intricate chains of unconscious quasi-inferential steps. The understanding of nature of the language human abilities as an opportunity to build a generative mechanism that creates a universal basis for the mind activity is pointed out.

Key words: universalism, cognitive linguistics, nature ability, generative grammar, generative mechanism, mental representations.

Постановка проблеми. Когнітивна парадигма світової лінгвістики розвиває положення Н. Хомського стосовно вичення мовної здібності людини, що належать до когнітивних здібностей, які формуються й виражаються через мову, тобто відтворюють процес породження й сприйняття мовлення. Праця Н. Хомського «Ментальні репрезентації мовних даних» («*Mental Representations of Language*») стала взірцем міркувань у сфері репрезентації знань і самої системи мови стосовно ментальності людини. Ототожнення мови та розуму, розглядуване в біологічному контексті, запозичено з класичної раціоналістичної філософії, де наголошено на тому, що вивчати мову означає проникнути в «дзеркало розуму», сферу, доступну до вивчення людського пізнання [7, с. 13].

Огляд останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми. Ідеї трансформаційно-генеративної граматики Н. Хомського про мову як породжувальний механізм, про ментальні репрезентації та їхнє моделювання знайшли своє відображення в когнітивній лінгвістиці й активно розробляються мовознавцями різних країн – американськими (Дж. Лакофф, Дж. Катц, Дж. Постал, А. Ченкі), українськими (С. Жаботинська, О. Селіванова, Ф. Бацевич, Л. Белехова, Н. Бардіна, Т. Ковалевська та ін), російськими (Ю. Степанов, В. Дем'янков, О. Кубрякова). А. Ченкі характеризує «когнітивну лінгвістику» як групу теоретичних підходів, які сумісні один з одним, і поділяють деякі головні принципи, зокрема: «Мова – це невід'ємна частина пізнання» [9, с. 125]. Характеризуючи американський когнітивізм (праці Р. Джакендоффа, М. Джонсона, Л. Талмі) як «генеративну течію «західного узбережжя», О. Селіванова, зазначає, що у поглядах американських і європейських лінгвістів простежуються суттєві відмінності [4, с. 90]. На думку дослідниці, вплив «породжувального синтаксису Н. Хомського», обмежує кількість функцій синтаксичними правилами граматики та жорсткими правилами семантичної інтерпретації, встановленими інтроспективно, тоді як європейська когнітологія більш гнучка в застосуванні досвіду інших лінгвістичних напрямів, наприклад, функціональної лінгвістики [4, с. 91]. А. Ченкі звертає увагу, що джерела когнітивної лінгвістики потрібно шукати у лінгвістичних теоріях, які на той час (1960-70 рр.) були доміантними у Північній Америці. Саме трансформаційна генеративна теорія Н. Хомського, як зазначає А. Ченкі була головною теорією, що отримала свій подальший розвиток у дослідженнях із семантики (J. Katz, J. Fodor 1963; J. Katz, P. Postal 1964; M. Bierwisch 1967; E. Nida 1975; G. Leech 1974/1981).

Формулювання завдання дослідження та матеріал дослідження. Актуальність теми дослідження пов'язана з необхідністю системного і комплексного опису універсальної теорії Н. Хомського із урахуванням нових аспектів її вивчення в світовій когнітивній лінгвістиці. Об'єктом дослідження в нашій розвідці є універсализм Н. Хомського в межах когнітивної парадигми, а предметом – її когнітивно-породжувальний статус. Метою статті є з'ясування сутності та специфіки розвитку універсализму Н. Хомського, що має за підґрунтя проблему співвідношення мови й мислення. Завдання: – охарактеризувати феномен універсализму; – визначити основні риси універсальної теорії Н. Хомського про вроджені здібності до мови; – виявити основні шляхи розвитку ідеї трансформаційно-генеративної граматики Н. Хомського про мову як породжувальний механізм, що знайшли своє відображення в когнітивній лінгвістиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Універсальна теорія Н. Хомського про вроджені здібності до мови має за підґрунтя проблему співвідношення мови й мислення, що в історії мовознавства розроблялася у філософському, логіко-граматичному та психологічному напрямках. Це вимагало звернення до раціональної граматики, оскільки та створила передумови для виникнення ідей, які в подальшому були розвинуті генеративістами. Філософська (Р. Декарт) [2] та логіко-граматична (Пор-Рояль) [1] спадщина минулого змогла заповнити лакуни в концепції Н. Хомського й допомогла створити нову форму теорії – «картезіанську лінгвістику». Згадана проблема ґрунтовно висвітлена ученим у працях «*Language and Mind*» (1968), «*Cartesian Linguistics*» (1966), «*On Nature and Language*» (2002) та ін. Заперечуючи погляди дескриптивістів, Н. Хомський у розвідці «Мова і мислення» (1968) розглядає мову в контексті психології пізнання. Учений різко критикує концепції дескриптивізму та біхевіоризму, оскільки вони не враховують мовну компетенцію, на протигагу концепції трансформаційно-генеративної граматики, яка пояснює процес мовленнєвого спілкування, а сутність механізму, який лежить в основі концепції, полягає в трансформації глибинних структур у поверхневі. Дистанціювавшись від дескриптивістського етапу в розвитку лінгвістики й апелюючи до далеких попередників, Н. Хомський акцентує увагу на інтелектуальних коренях своїх ідей. Увівши уявлення про «модульність людських когнітивних здібностей» і «відносну незалежність модулів», учений автономізував вивчення мови, а питання ж про співвіднесення мовної здатності з іншими когнітивними здібностями людини з'явилося лише в мінімалістській програмі, а також у роботах Р. Джакендоффа, який намагався створити нову концепцію, у якій генеративізм поєднувався б з когнітивною лінгвістикою. У праці «*Rules and Representations*» (1980) висвітлено нове бачення проблеми репрезентації знань і самої системи мови в контексті ментальності людини. У ній йдеться про мовну здібність (*language faculty*) і плумачиться поняття ком-

петенції (*competence*) мовців у термінах мови й знань про мову, які поєднали це поняття з інтеріоризованою системою ментальних репрезентацій як вродженого джерела інформації про мову. Когнітивна здатність мовлення створює необхідні передумови до говоріння як «виконання» (*performance*) мови. Опис породжувальних систем здійснений ще 1575 року Х. Уарте (*Huarte*) іспанським лікарем та філософом у праці «Дослідження здібностей до наук» («*Examen de Ingenios para las cien-cias*»), на основі зіставлення іспанського *ingenio*, «породжувати», «генерувати» з латинськими спорідненими словами *gigno* – «народжую», *genego* – «породжую»; *ingenero* – «створюю, породжую» [12, с. 2]. Учений стверджував, що в людині наявні дві породжувальні здібності, одна спільна з тваринами та рослинами, друга притаманна духовним субстанціям, Богу та янголам [12, с. 3]. Розум, на думку вченого, і є породжувальною здібністю [12, с. 36]. З погляду Н. Хомського, універсальна граматики та вроджена здібність взаємопов'язані, цей зв'язок зумовлений залежністю мовної діяльності від розумової, яка визначається принципами нервової організації людини, що формувалося протягом тривалої еволюції [5, с. 56]. Щодо філософського бачення цієї проблеми, то перші спроби її осягнення виявляємо уже в працях античних учених (Геракліт, Платон, Арістотель, Декарт, Г. Кордемуа та ін.), де був висвітлений безпосередній зв'язок між цими категоріями. У своїх працях Геракліт указував на універсальність мови та мислення як основи, яка повинна бути спільною для всіх людей. «Мислення – спільне для всіх... Усі бажаючі говорити розумно повинні спиратися на те спільне, подібно до того, як держава [базується] на законі, і навіть ще міцніше» [3, с. 165].

Докладне дослідження цієї проблеми знаходимо в «Граматиці Пор-Рояля», у якій проаналізовано глибинні та поверхневі структури, підкреслено важливість того, що коли в реченнях, у яких і суб'єкт, і атрибут складаються з кількох слів, трапляються речення, які містять у нашій свідомості (*dans nostre esprit*) кілька суджень, кожне з яких можна перетворити в окреме речення, наприклад, «коли я говорю: *Невидимий Бог створив видимий світ*» – «*Dieu invisible a cree le monde visible*», у моїй свідомості виникає три судження, які містяться в наведеному реченні. По-перше, я припускаю, що Бог – невидимий; по-друге, що він створив світ, і, по-третє, що світ – видимий. З трьох речень головне – друге; а власне воно містить найсуттєвіше в розглянутому реченні, а перше та третє є лише привідними, тобто є частиною головного речення; перше становить його суб'єкт, а останнє – атрибут» [6, с. 74]. Виходячи з цього, глибинна структура, що лежить в основі пропозиції: «*Dieu invisible a cree le monde visible*» складається з трьох абстрактних пропозицій, кожна з яких виражає яесь просте судження, хоча поверхнева форма цієї пропозиції є вираженням усього лише суб'єктно-атрибутивної структури.

За словами Н. Хомського, «одним з основних досягнень лінгвістики, названої нами «картезіанською», є усвідомлення того, що людська мова в її нормальному вживанні вільна від контролю з боку зовнішніх стимулів або внутрішніх станів ... тобто мову можна вільно використовувати як знаряддя нічим не обмеженого мислення та самовираження. Безмежні можливості мислення та яви знаходять відображення у творчому аспекті мовного вживання. Так, мова обмежена кінцевими засобами, але нескінченні можливості вираження, обмежені лише правилами формування понять і пропозицій; одні з цих правил мають частковий та ідіосинкразичний характер, інші ж універсальні, що є загальним надбанням людства. Форма кожної мови, зумовлена кінцевим числом процедур, становить «органічну єдність», у якій усі базові елементи мови виявляються пов'язаними між собою; вона лежить в основі кожної з індивідуальних мовних маніфестацій, число яких потенційно нескінченно» [6, с. 66].

Концепція картезіанської лінгвістики характеризувалась особливостями граматичної структури як універсальної основи, що властива всім мовам і відображає деякі фундаментальні властивості розумової діяльності. Головне завдання «загальної граматики», на думку Н. Хомського, полягало в дослідженні універсальних умов, що визначають форму будь-якої людської мови. Ці універсальні умови не засвоюються в процесі навчання, скоріше, вони визначають ті організаційні принципи, які роблять можливим засвоєння мови, тобто їх існування необхідне для того, щоб отримана людиною інформація трансформувалася в знання. Якщо вважати ці принципи вродженою властивістю розумової діяльності, тоді відкривається можливість дати пояснення тому цілком очевидному факту, що людина, яка говорить цією мовою, знає безліч речей, які вона зовсім не засвоювала в процесі навчання [10, с. 123].

Подібний підхід картезіанської лінгвістики до проблеми засвоєння мови й до проблеми вивчення мовних універсалій знайшов своє відображення в раціоналістичній психології XVIII ст. щодо ролі розуму в пізнавальній діяльності людини. Початком розробки цієї проблематики вважається трактат Х. Черберійського «Про істину» (*De Veritate 1624*), у якому вчений розвиває думку про те, що існують певні «принципи чи поняття, які вкорінилися в розумі», які «ми відносимо до предметів, витягуючи їх з себе... як безпосередній дар природи, припис природного інстинкту» [8, с. 133].

Й. Гердер у своєму «Трактаті про походження мови» (1772) спробував поєднати два головних критерії Р. Декарта: «володіння мовою» та «різноманітність людських дій». Учений дійшов висновку, що людська мова відрізняється від вираження емоцій, а її наявність неможливо пояснити розвиненістю органів артикуляції. Аналізуючи погляди Й. Гердера, Н. Хомський указує на те, що, з одного боку, учений акцентує увагу на відсутності в людині вродженої мови, тобто людині не притаманні мовні здібності від природи, з іншого, – мова для вченого доволі специфічний продукт особливої мисленнєвої організації людини [11, с. 43].

Висновки дослідження. Отже, концепцію Н. Хомського можна вважати психологічною, оскільки проблеми мови вчений пов'язує з проблемами людського знання, що дає можливість шляхом вивчення мови ґрунтовніше осмислити природу мисленнєвої діяльності людини як універсальної основи. Учений звертається до дуалістичної філософії Р. Декарта, універсальної граматики Пор-Рояля, теоретичних поглядів Й. Гердера й концепції В. Гумбольдта, знаходячи підтвердження своїх поглядів на природу людського мислення й мови. Породжувальна граматики, стверджує Н. Хомський, змогла довести почате раціональною граматику дослідження універсальних принципів побудови мови до логічного завершення. Думки Н. Хомського про біологічну зумовленість мови як когнітивної системи надихнуло багатьох дослідників на більш детальні розробки цієї проблеми. Е.Леннеберг розвинув погляди Н. Хомського з позиції біології та розширив його теорію твердженням, що структура мови визначається особливостями людської когніції. Поняття про природжену універсальну граматику визнано не тільки вченими-лінгвістами, його підтримали вчені-філософи, які працювали в галузі епістемології, заснованої К. Лоренцом та Г. Фолмером.

Перспективи. Дослідження універсалізму Н. Хомського у межах когнітивної парадигми дозволяє поєднати генеративні уявлення про лінгвістичні універсалії та принципи еволюційної теорії пізнання, що теоретично ілюструє фундаментальний Закон Геккеля та дало змогу прихильникам еволюційної епістемології включити мовне вміння в число розвивальних ознак людини у процесі природної еволюції.

Література:

1. Арно А. Всеобщая рациональная грамматика (Грамматика Пор-Рояля) / А. Арно, К. Лансло. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1991. – 272 с.

2. Декарт Р. Собр. соч. : в 2-х т. / Декарт Р. – М. : Мысль, 1989–1994. – 1308 с.
3. Маковельский А. О. Досократики : в 3 ч. / А. О. Маковельский. – Казань : Изд. кн. маг. М. А. Голубева, 1914. – 244 с.
4. Селіванова О. О. Актуальні напрямки сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / О. О. Селіванова. – К. : Вид-во Укр. Фіто-соціологічного центру, 1999. – 148 с.
5. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса / Ноам Хомский ; пер. В. Звегинцева. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 260 с.
6. Хомский Н. Картезианская лингвистика. Глава из истории рационалистической мысли : пер. с англ. / Н. Хомский ; предисл. Б. П. Нарумова. – М. : КомКнига, 2005. – 232 с.
7. Хомский Н. О природе и языке. С очерком «Секулярное священство и опасности, которые таит демократия» : пер. с англ. / Н. Хомский. – М. : КомКнига, 2005. – 288 с.
8. Cherbury H. De Veritate 1624. Trans. by M. H. Carre // University of Bristol Studies. – 1937. – № 6. – P. 133.
9. Chienki A. 19th and 20th Century Theories of Case: A Comparison of Localist and Cognitive Approaches. Hisroriographia Linguistica 22. – P. 123–162.
10. Chomsky N. Syntactic Structures / N. Chomsky. – Berlin : Mouton de Gruyter, 2002. – 117 p.
11. Herder J. G. Abhandlung uber den Ursprung der Sprache 1772 // Частково передруковано в : HeintelE. (ed.). Herder's Sprachphilosophie. – Hamburg : Felix Meiner Verlag, 1960. – С. 15–16.
12. Huarte J. Examen de Ingenios para las cien-cias 1575. English trans. by Bellamy, 1698.

УДК 81'243'373'25

О. В. Касаткіна-Кубишкіна, Ю. В. Курята,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

ГЕНДЕРНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА У АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ

Стаття присвячена актуальним питанням гендера у сучасній лінгвістичній науці та особливостям використання гендерно маркованих одиниць у сучасних англомовних рекламних текстах. Досліджуються основні лексичні, граматичні та соціальні засоби репрезентації гендера, означаються основні категорії гендерно маркованих одиниць рекламних текстів. Увага акцентується на перекладацьких аспектах питання, а саме продуктивних стратегіях адаптації англомовних рекламних текстів.

Ключові слова: гендер, гендерно марковані одиниці, рекламний текст, перекладацькі стратегії.

ГЕНДЕРНО МАРКИРОВАННАЯ ЛЕКСИКА В АНГЛОЯЗЫЧНЫХ РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТАХ И ОСОБЕННОСТИ ЕЕ ПЕРЕВОДА

Статья посвящена актуальным вопросам гендера в современной лингвистической науке и особенностям использования гендерно маркированных единиц / лексики в современных англоязычных рекламных текстах. Исследуются основные лексические, грамматические и социальные средства презентации гендера, определяются главные категории гендерно маркированных единиц, используемых в рекламных текстах. Внимание направлено и на ключевые вопросы осуществления перевода указанных единиц, а именно на продуктивные стратегии адаптации англоязычных рекламных текстов.

Ключевые слова: гендер, гендерно маркированные единицы / лексика, рекламный текст, стратегии перевода.

THE PROBLEM OF GENDER MARKED LEXIS IN ENGLISH ADVERTISING TEXTS AND PECULIARITIES OF ITS TRANSLATION

The article deals with the problem of gender marked lexis which greatly affects the consumer and forms new stereotypes of social behavior and values.

In recent years, a considerable volume of academic literature and researches in the field of translation are being focused on the concept of gender in translation. Gender is usually regarded as the range of characteristics pertaining to, and differentiating between, masculinity and femininity. Depending on the context, these characteristics may include biological sex, sex-based social structures (including gender roles and other social roles), or gender identity. Whereas most of researches done regarding gender in translation have dealt specifically with the issue of the translators' gender identity and its effect on their translations, the main focus of current article is on how gender manifests itself in grammatical and social systems of language, used in advertising text.

The paragraphs clarify the problems translators encounter when translating gender-related advertisements. The ways of rendering gender-marked lexis in the texts of advertisement are studied and the most efficient ways of rendering them into Ukrainian are analyzed. The analysis was done taking into consideration genre characteristics of media-texts and their potential addressee. Among the most productive ways of rendering gender-marked lexis the authors point out faithful (appropriate) translation, adaptation, borrowing, transposition and absence of translation.

Key words: gender, gender-marked lexis / units, advertising text, translation strategies.

Загалом переклад тексту будь-якого жанру характеризується «двополярністю», оскільки перекладач постійно перебуває між двома мовними і культурними полюсами, в результаті чого текст перекладу стає бікультурним. Адаптуючись певною мірою до культури тексту перекладу, перекладач повинен не забувати при цьому передати й культуру мови оригіналу. Це стосується і рекламних текстів, які є основною частиною рекламного послання. Оскільки специфіка рекламного тексту зумовлюється тим, що будь-яка реклама передбачає наявність певного кола товарів, адресатів, цільової настанови, тобто мети рекламного повідомлення, остільки вигляд рекламного тексту залежить від великої кількості екстралінгвістичних факторів. Щоб їх усі врахувати, перекладацькі рішення часто повинні носити компромісний характер. Недооцінка гендерного чинника при перекладі може мати серйозні наслідки, навіть призвести до відторгнення тексту перекладу, його неприйняття носіями-споживачами іншої мови та культури [2].

Проблема гендеру розглядалась у роботах вітчизняних науковців і науковців країн СНД (В. Агєєва, О. Бессонова, В. Борисенко, О. Бочарова, О. Горошко, Т. Гундорова, Н. Зборовська, А. Кіріліна А. Мартинюк, С. Павличко, О. Трофімова С. Філоненко, І. Халеєва, О. Холод, та ін.) та зарубіжних науковців (Ш. Берн, А. Бодайн, Дж. Голлоуз, Р. Дудовіц, О. Кікінеджи, Р. Лакоф, Дж. Редвей, Е. Філдлер), проте гендерні дослідження рекламного тексту у перекладознавстві висвітлені ще недостатньо, що ускладнює процес вивчення гендерних аспектів перекладу як лінгвокультурної адаптації і робить зазначену тему перспективною для подальших розвідок. Мета даного дослідження полягає в аналізі гендерно